

MOĆNIK SV. JAKOVA, zadarski rad s kraja XI. st. Zadar, riznica katedrale

prodrli u Podunavlje i na Balkanski poluotok. Niz latenskih korica mačeva, ukrašenih raskošnim biljnim motivima, i drugi predmeti doprinose su Kelta ovdašnjem kult. naslijeđu, a neki elementi njihove kulture postali su sastavnim dijelom kulture Japoda.

U djelokrugu zlatara bilo je i kovanje novca. Neke su grč. kolonije u Dalmaciji (Pharos i Issa) kovalale vlastiti novac s likovima božanstava i simboličnim figurama koza, amfora, grozda i sl. Pharos je uz brončani novac kovao i srebreni. Pod grč. utjecajem kovali su već od II. st. na našem području Iliri novac svojih plemena, gradova i pojedinih vladara. Neki primjerci novca panonskih Kelta, nađeni na današnjem području Hrvatske, a rađeni po uzoru na grč. novac, možda su ovdje i kovani u III. ili II. st. (nalaz iz Kloštra Podravskoga). Istraživanje i uporaba plemenitih i drugih kovina u našim krajevima kao i kovanje novca osobito se razvilo u doba Rimljana. U Saloni je tada postojao zlatarski ceh (*collegium fabrum Veneris*), a vjerojatno je bilo zlatara i u drugim ovdašnjim većim rim. gradovima. Od Trajanova su se doba intenzivnije iskorištavala nalazišta srebra. U Panoniji su djelovale dvije kovnice novca — u Sirmiju i Sisciji, s više oficina (radionica). Sisačka je kovnica djelovala više od stoljeća i pol (od 265. do Arkadijeva vremena). Među mnogobrojnim zlatnim i srebrnim predmetima iz rim. doba, nađenima na području Dalmacije i Panonije,

osim uvezenih ima zacijelo i znatan dio djela domaćih zlatara (jednu fibulu iz Salone signirao ilir. zlatar *Messor*). U tehnici i izboru motiva nastavljala se uglavnom helenistička tradicija.

Sustavna pljačka grobova u doba vladavine Gota u našim krajevima kao i Teodorikova odredba da se zlato ne stavlja u grob dijelom su uzrokom da je očuvano relativno malo zlatarskih djela iz toga doba. Osim novca nailazi se i na zlatarske radove naroda i plemena koji su ovamo prodrli u doba Seobe naroda.

Već se u IV. st. osim kasnoantičkih javljaju i zlatarski radovi značajni za kulturu Istočnih Gota (srebrene fibule iz Batine i Kneževih Vinograda), u prvoj pol. V. st. zlatni okovi korica spate (Zmajevac u Baranji), možda hunske ili istočnogotske podrijetla, urešeni almandima u pontskome polikromnom stilu, a u drugoj pol. V. st. srebrene istočnogotske fibule pontsko-podunavskoga oblika (Baranja, Ilok). Gotske i gepidske fibule iz VI. st. nađene su u Puli, Sisku, Vinkovcima i dr., a zlatan prsten iz Samobora potječe vjerojatno iz neke langobardske radionice VI—VII. st. U Istri iz druge pol. VI. i prve pol. VII. st., kada su Langobardi pa zatim Avari i Slaveni prodirali na ovo područje, potječu (osim konjaničkoga groba kod Buzeta) i srebrene naušnice i drugi predmeti iz slav. groblja pokraj Novigrada. Naušnice, ukosnice, fibule, narukvice, okovi konjske orme i drugi predmeti nađeni su i u srodnim istarskim nekropolama iz VII. i VIII. st.

Dolazak Hrvata u današnju postojbinu u drugoj pol. VI. i u prvoj pol. VII. st. (razdoblje Prvog avarskoga kaganata) bio je u znaku avarsko-slav. vojnoga saveza protiv Bizanta. Iz VII. st. potječu iz Osijeka, Zmajevca, Bijelog Brda, Čadavice i drugih mjesta Panonske nizine jezičci remena, različiti okovi i drugi predmeti, često od zlata i srebra, no većinom od pozlaćene bronce i drugih kovina, kadšto tauširani srebrom a urešeni biljnim motivima, prepletima i ostalim ornamentima značajnima za razdoblje Prvog avarskoga kaganata. Oblici zvjezdolikih naušnica toga doba upućuju na veze s Antima odnosno Slavenima, koji su zacijelo bili nositelji toga nakita, nastalog vjerojatno u pontskim radionicama. Niz brončanih modela za tiještenje lima koji su nađeni pokraj Knina pripada Hrvatima (VIII. st.). U VIII. st. javlja u Dalmaciji uvozni biz. nakit (oko 800. nalaz iz Trilja), a u S Hrvatskoj većinom brončani lijevani ukrasi pojasa i konjske opreme iz doba Drugog avarskoga kaganata; osim Avara nosili su ih i Slaveni, a možda su ih djelomice i sami izrađivali. Motiv krugolike lozice, grifona i drugih životinja te borbe životinja prikazani su u plošnom reljefu, a pokazuju utjecaj ant. umjetnosti na Avare i Slavene. Ti su predmeti zacijelo nastali na području Panonije, a lijevani primjerci zvjezdolikih naušnica iz VII—XI. st. vjerojatno su također rad domaćih podunavskih radionica. Mnogobrojne naušnice iz starohrv. grobova IX. i X. st. u Dalmaciji nadovezuju se na kasnoant. i biz. oblike, ali su domaći majstori stvorili neke karakteristične inačice (tipovi s tri i četiri jagode). Dvije loše lijevane naušnice iz okolice Knina upućuju na to da je tamo postojala radionica nakita u starohrv. doba. U S Hrvatskoj prevladavaju u nakitu toga doba oblici tzv. bjelobrdске kulture s karikama sljepoočnica, lijevanim naušnicama grozdolikih ili zvjezdolikih privjesaka, ogrlicama spletenima od više žica, narukvicama, prstenjem i polumjesečastim, srčolikim i krušolikim privjescima. Tehnikom izradbe i jeftinijim legurama, ti proizvodi zaostaju za djelima dalm. zlatara. Znatni su ilirsko-keltski i biz. utjecaji na bjelobrdsku kulturu, koja se razvila X—XII. st. — Mjestimice se

STOPALO-MOĆNIK SV. ASELA, zadarski rad iz 1309. Nin, Riznica župne crkve

STOPALO-MOĆNIK SV. KRŠEVANA, zadarski rad s kraja XIV. st. Zadar, riznica katedrale

